

LAKNER ZOLTÁN – TÓTH ÁKOS

Tervezés és berobbanás: mindennek megvan a maga kockázata

Planning and rush: everything has its risks

SZERZŐK:

LAKNER ZOLTÁN, politológus, a Jelen főszerkesztője

TÓTH ÁKOS, újságíró, a Jelen munkatársa

AUTHORS:

ZOLTÁN LAKNER, *politologist, editor-in-chief of Jelen*

ÁKOS TÓTH, *journalist, contributor to Jelen*

Azt egyáltalán nem nehéz fölfejtteni, miért tűnt úgy a Fidesznek 2022 júliusában, pár hónappal az újabb kétharmaddal megnyert parlamenti választás után, hogy jó ötlet lesz egybevonni a 2024-es EP-választásokat az egyébként csak fél évvel később esedékes önkormányzati választásokkal. Azt viszont már sokkal bonyolultabb volna eldönteni, hogy megérte-e, vagyis bejött-e a terv.

Amiért az ötlet, vagyis az, hogy egy napon válasszunk polgármestert és képviselőket, valamint EP-listán pártot, hatalmi szempontból valóban kifejezetten jónak tűnt, mert így a már egyébként is tönkrevert ellenzéknek, nemkülönben az abból még leginkább kiemelkedni próbáló Demokratikus Koalíciónak föl volt adva a teljes összeolvadás vagy egy újabb kaotikus kampány kockázata, s dönteniük kellett arról is, hogy az európai parlamenti választáson is együtt indulnak-e a szövetségekkel, vagy inkább megpróbálják külön utakon. A pár hónappal korábbi rettenetes bukás után ugyanis minden ellenzéki pártban arról beszél-

tek, hogy az EP-választáson külön, az önkormányzatban pedig majd ismét szövetségben indulnak, helyosztóként, az erőviszonyok felmérésére használva az EP-voksolást az önkormányzati megállapodások megkötése előtt. A két választás egy napra hozásával viszont a pártoknak egyszerre, ugyanazon kampány keretében kellett volna fölmutatniuk a közös pontjaikat és elképzeléseiket, miközben megvilágítaniuk a különbözőségeiket is, így aztán az a lehetetlen lecke hárult rájuk, hogy egyszerre folytassanak egymás melletti és egymással szembeni kampányt az adott összegből, az adott médialehetőséggel.

Kristálytisztá terv volt tehát ez a kormányoldal részéről, amit hivatalosan azzal indokoltak, hogy az összevont választással 8-10 milliárd forintot lehet spórolni, ami annak fényében, hogy a kormány milyen előszeretettel szeret különféle célokra kidobni ennél jóval nagyobb összegeket, mindenféle indoklás nélkül, legalábbis megmosolyogtató. Kifogott a lóláb, de persze a kétharmad nem volna kétharmad, ha ettől zavarba jönne, épp ellenkezőleg, a kétharmados legitimitáció erejére minden ilyen esetben rá lehet világítani, a „ránk szavaztak, méghozzá ekkora többséggel” kétségtelenül lehangoló érvével. Ami persze igaz is a maga módján, csak az érvelés mögül gyakorta – pontosabban: mindig – hiányzik a „hogyan” kérdése, amit néhány elszánt ellenzéken kívül ma már senki nem feszeget: vajon hányszor és milyen módon kellett változtatni a választási szabályokon ahhoz, hogy ez újra és újra megtörténhessen, ciklusról ciklusra éppen úgy, ahogy az a kétharmad eléréséhez szükséges volt.

Nem lehet állítani, hogy a Fidesz, a kormány rosszul gondolkodott volna, azzal nem kalkulálhattak előre, hogy a dupla választás előtt pár hónappal minden fölfordul az országban, amelynek következtében a kiegyensúlyozott és rendkívül gondos, választási körzetekre lebontott számításokon alapuló logika minden elemében fenekestül borul, méghozzá egy ki nem néyszerített hiba, a kegyelmi botrány következtében, amely földcsuszamlásszerű változásokat idézett elő az ország egészében, s azon belül még a jól megszokott ellenzéki oldalon is; néhány hónapon belül nemcsak a már ezerszer leszerepelt ellenzéki pártok darálódtak le, hanem a már ezerszer megcsalt és átvert, a sorozatos együttműködésekre és különböző formációk elfogadására néyszerített választóik is új lehetőség felé fordultak, amely ott született meg a szemük előtt: ez lett a Magyar Péter-féle Tisza. A Tisza felbukkanása kikezdte a Fidesz támogatottságát, de az ellenzék egyenesen megrendítette.

Valójában nem is volt más lehetőség. Ezzel már ott és akkor is szembesülhettek az ellenzéki pártok, amikor ők maguk hiába hívták utcára a kegyelmi botrány nyomán fölháborodott tömegeket, amelyek nagyon is készségesen vettek részt egy hasonló tüntetésen, amit népszerű közéleti személyiségek hívtak össze – megrendítő lehetett látnia az ellenzéknek, mennyire elveszítették a hatóképességüket, méghozzá félidőben, két évvel a választások után és két évvel a következő parlamenti választások előtt, mindössze néhány hónappal az általuk is ellenzéki erőrendet fölállítónak meghirdetett összevont EP- és önkormányzati választások előtt. És még ennél is megrendítőbb lehetett átélni azt, hogy egy addig nem is létező formációt pár hónap alatt épp az ő választóik duzzasztanak elsőpró párttá. Nem a Tisza formálta addig a tömegeket, nem; a tömegek kreáltak maguknak egy pártot.

A választás napján aztán az addigi megérzések bizonyosságá értek: a Fidesz erejét jelzi, hogy a 44,82 százalékos EP-eredménytel, amely a leggyengébb mindegyik európai választás közül, így is több mint kétmillió szavazót mozgatott meg. S ha a rekordmennyiségű szavazat aránybeli visszaesést jelentett, az azt mutatja, hogy erősödött a konkurencia, de nem

az egykori ellenzék, hanem az új: a Magyar Péter jelölőszervezetének akkor alig két hónapja kiszemelt, azelőtt is létező, de teljesen ismeretlen Tisza

1,35 millió szavazója akkora tömeget jelent, aminél nagyobbat bármilyen 2010 óta tartott magyarországi választáson egyetlen alkalommal, éppen a legutóbbi, az ellenzék szempontjából katasztrofális parlamenti választáson tudott csak összehozni az ellenzék, de akkor hat párt szövetsége kalapozta össze az 1,9 milliós támogatottságot (miközben a Fidesz akkor 3 millió voks fölé jutott).

A Tisza ugyanis az EP-választáson elindult, miközben az önkormányzati, érthető módon, nem tudott, csak Budapesten állított listát – ezt, ahogy azt az eredmény is jelezte, minden nagyobb kockázat nélkül megtehetette.

Új fejlemény volt az is, hogy míg 2019-ben a Fidesz minden megyében 50 százalék feletti szavazataránnyal nyert, addig 2024-ben 19 megyéből csak 5-ben ért el ilyen eredményt, s míg 2019-ben a Fidesz kevéssel 40 százalék fölé jutott Budapesten, most csak 33 százalékot kapott a fővárosban az EP-listájára – alig 2500 szavazattal többet a frissen induló, Magyar Péter felbukkanásáig ismeretlen pártnál, a Tiszánál. Csongrád megyében 40 százalék alá esett a kormánypárt, hatvan településen, többek között Szegeden, Szolnokon és Nyíregyházán a Tisza-lista megelőzte a Fideszt. A Választási földrajz számításai szerint 2019-ben a 20 ezer fő alatti településeken 50 százalék feletti átlagos támogatottsággal bírt a Fidesz, most azonban csak a 3 ezer fő alatti települések körében lett abszolút többsége. A Tisza Pártnak az ezer fő alatti falvakban is van átlagosan 20 százaléka, a megyei jogú városokban pedig júniusban átlagosan 35 százalékos támogatottsággal rendelkezett, a Fidesz 39 százalékaival szemben.

Az átrendeződés tehát jelentős volt a Fidesz kárára, még akkor is, ha a kormánypárt hatalmas szavazótábora óriási puffert biztosított is a hatalom birtokosai számára.

A Momentum és a Kutyapárt 4 százalék alatti, a Mi Hazánk 6 százalékot meghaladó, a DK-MSZP-Párbeszéd szövetség 8 százalékos eredményt ért el. Utóbbival kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy országgyűlési választás esetén a ma fennálló szabályok szerint a harmas pártszövetségekre vonatkozó bejutási küszöb nem 5, hanem 15 százalék, ebben a felállásban tehát ezek a pártok ma nem szereznének hazai parlamenti mandátumot. Igaz, a pártszövetséget többé-kevésbé nyíltan felmondottnak is tekinteni valamennyi fél, amelyek közül ma csak a DK-nak látszik reális esélye az önálló parlamentbe jutásra.

Ennek következtében 2024 nyarától átrendeződött Magyarország európai parlamenti képviselete, számszerű és tartalmi értelemben egyaránt. A Tisza Párt révén visszatértek a magyar képviselők a megnövekedett EPP-frakcióba, a csökkenő létszámú szociáldemokrata S&D-nek az eddigi 5 helyett csak 2 magyar tagja lett, míg a szintén visszaszoruló liberálisok közül a Momentum kiesésével eltűntek a magyar képviselők. A Mi Hazánk egyetlen képviselője a Szuverén Nemzetek Európája frakció tagja lett, míg a Fidesz-KDNP kétfőnyi veszteséget elszenvedő, 11 tagú parlamenti delegációja a mások mellett Orbán Viktor magyar kormányfő által alapított Patrióták frakciójába ült be. A brüsszeli-strasbourg-i terep alkalmat teremtett Magyar Péternek arra, hogy nemzetközi szinten elismerten is Orbán Viktor egyetlen kihívójaként fogadtassa el magát, valamint arra is, hogy látványos, a kormányfő részéről kényszerű kézfogást kikényszerítő egyéni csatát is vívhatson vele.

A Tisza hatása elsöprő volt az önkormányzati választásokon is, annak ellenére, hogy csak Budapesten indult. Évtizedes választási eredményelemzési közhely, hogy a polgármes-

ter-választásokat legtöbb helyen függetlenek nyerik. Nem volt ez másképp 2024-ben sem, 2463 településen a legtöbb szavazatot kapó polgármesterjelölt függetlenként indult a választáson, a magyar települések valamivel több mint háromnegyedét (77,6%) vezetik nem pártok és/vagy civil szervezetek által támogatott szereplők – így összességében a magyar felnőtt népesség közel egyharmadának (2,5 millió fő) életére vannak hatással.

A községek döntő többségét (83,4%) független szereplő vezeti. De még a tízezer főnél kisebb városok felében (51,7%) is közülük kerülnek ki a városvezetők. Ezek a vezetők erős támogatottságúak, a községekben átlagosan 67,2 százalékos, a kisvárosokban 62 százalékos szavazatarányokkal választották meg őket. A nagyobb településeken már sokkal ritkábbak a sikeres független polgármesterek, ha tudnak is győzni, akkor is csak 50 százalék körüli szavazatarányt tudnak elérni.

Bár a 2024. júniusi választások utáni közhangulat egyértelműen arról szólt, hogy a Fidesz támogatottsága megtört, a polgármester-választás eredményein ez nem, vagy csak részben látszik. A függetlenek után ugyanis a Fidesz tudta a legtöbb polgármesteri helyet megszerezni, összességében önállóan vagy pártszövetségben 550 település vezető pozícióját nyerték el, további 21 településen pedig olyan polgármesterjelölt győzött, akinek civil szervezeti támogatóin túl a kormánypárt is ott volt. Összességében tehát 2,6 millió választó él fideszes polgármester által irányított településen. A győztes fideszesek legnagyobb számban a kistelepüléseken indultak, de minden településméretben jelen voltak. Támogatottságuk pedig a településméret növekedésével folyamatosan csökkent. Míg községi fideszes polgármestereket 71,5 százalékos, a kisvárosiakat pedig 64 százalékos átlagos eredménnyel választották meg, addig a megyei jogú városokban ugyanez az arány már csak 52,2, a fővárosi kerületekben pedig 48,8 százalék volt.

Igen ám, de a Fidesztől összesen 152 települést sikerült elhódítani. Ebből 129 helyen független szereplő lett a fideszes polgármester utódja, 19 helyen pedig valamilyen civil szereplő, még ha ellenzéki támogatással is – lényegében elemzői konszenzus van abban, hogy a Tisza hatása nélkül ez nem valószínű volt volna meg. A Fidesz ezzel szemben 70 településen szerezte meg újonnan a vezető pozíciót. 58 esetben független polgármestert váltott, 5 esetben pedig civil szervezeti vezetőt. Összességében – ahogy azt a Forrás Társadalomkutató Intézet kimutatta – a települések közel kétharmadát (62,3%), szám szerint 1.979 települést 2024 után is ugyanaz a polgármester vezeti, aki 2019 óta állt a település élén. Ezeket a településeken ugyanaz a személy, ugyanazzal a támogatói körrel győzött most, mint öt évvel korábban.

Hatalomtechnikai szempontból a legizgalmasabb kérdés az, amikor bár ugyanaz a személy győz a választáson, mint 2019-ben, de most már egy új jelölő szervezet színeiben. Ilyen váltás összesen 161 helyen történt. Az esetek valamivel több mint felében (94 település, 56,3%) korábban független vagy civil jelölt vállalta fel a Fidesz támogatását. Ezzel ellentétes irányú mozgás, vagyis, hogy korábbi fideszes polgármester most már független vagy civil színekben győzött, összesen 41 településen történt. Ezek között a községtől a fővárosi kerületig szinte minden településméretben találunk példát, de nagy súlya itt is a kistelepüléseknek van.

Az, hogy mekkora hatással volt a Tisza a választások eredményére, abszurd módon egy bő fél évvel későbbi időközi választásból mérhető le: ha „óellenzék” címen egy kalap alá vonnák össze a 2022-es közös ellenzéki listát és jelölteket a 2024-es európai választás

DK-MSZP-P, Momentum, MMN (Márki-Zay), Jobbik és LMP listáival és az ugyanaznap tartott megyei közgyűlési választás DK, Momentum, MSZP és LMP listáival, továbbá a január elején tartott Tolna megyei 2. számú választókerületben tartott időközi választás adataival, akkor kiderülne, hogy 2024 júniusában a Tisza-szavazatok felét behúzta a régi ellenzék a megyei listás szavazáson – azon ugyan nem indult el a Tisza, de a szavazói ott voltak a fülkében az ugyanakkor tartott EP-választás miatt, és csak 2,3 százaléknnyival szavaztak többen érvénytelenül a megyei, mint az európai listákra. A 2025. januári választékkal viszont korántsem volt ilyen sikere a régi ellenzék képviselőinek. A túlnyomórészt a Tisza EP-listájának támogatóitól érkező extra szavazatok az európai választáson látott 7-ről egész 14,2 százalékra tolták fel a régi ellenzék megyei listáinak támogatottságát tavaly júniusban. Tóka Gábor politológus adatai szerint a régi ellenzék 7,2%-os júniusi szavazattöbblete – vagyis az önkormányzati és EP -választáson elért többlet – januárban 2,6%-os negatívba váltott át, ennyivel kevesebb az általuk az időközben szerzett 4,4% az európai választáson elért 7,0%-nál.

Külön misét ér meg a főváros ügye. A kormány és Budapest viszonya valójában már a 2019-es önkormányzati választást megelőzően sem volt felhőtlen, azt követően azonban a Karmelitában kiásták a csatabárdot, és nemhogy nem tartották be a Városházaan tett ígéreteket, de tudatosan a csőd szélére sodorták „a nemzet fővárosát”. Az ebből eleve fakadó állandó politikai bizonytalanságot tetézi, hogy június 9-én a Tisza Párt feltörésével lezajlott egyfajta ellenzéki világrendszer-váltás, de a „régii ellenzék” az önkormányzatokban tovább él. A párhuzamos ellenzéki világok létezésének kirakata a Fővárosi Közgyűlés.

Budapesten a „régii ellenzék” erősebbnek bizonyult, mint országosan – ez nem meglepetés. A DK-MSZP-P-lista az országos EP-s 8 helyett 12 százalékig jutott, ugyancsak az EP-listán a fővárosban 5 százalék fölött szerepelt a Momentum és a Kutyapárt, amelyek országosan küszöb alatt maradtak. Öt százalék alatt maradt viszont Budapest a Mi Hazánk, amely országos összesítésben azért elcsípett egy EP-mandátumot. A közgyűlési listánál megint eltérőek az eredmények, itt ugyanis kerekítve 29 százalékkal lett első a Fidesz, 27-tel második a Tisza, de a kis különbség miatt a két párt pontosan ugyanannyi mandátumot szerzett. A főpolgármester által vezetett hármas lista közel 17 százalékot hozott, Vitézy Dávid és az LMP kooperációja 10 százalékot ért el és a Kutyapárt is jó volt 8 százalékra. Így összességében az a helyzet állt elő, hogy míg országosan a Fidesz szabad szemmel látható különbséggel nyert, addig a fővárosban lényegében egálban végzett a Tisza Párttal. A DK vezette pártkoalíció Budapestben felülmúlta országos önmagát, de így is csak másodhegedűs lehet. Az országos voksoláson megsemmisült LMP Budapestben – immáron Podmaniczky Mozgalom néven – frakcióhárteret biztosít Vitézy Dávid politikai építkezéséhez. Az országosan a küszöb megugrására most sem képes Kutyák bent vannak a fővárosi közgyűlésben – és elfoglalták a XII. kerületet. A Momentum szereplése pedig még mindig a fővárosban volt a legjobb, újra arattak kerületi győzelmeket, de az 5 százalékot sem az EP-választáson országosan, sem a fővárosi közgyűlési lista terén nem tudták elérni.

A budapesti kerületekben közben szintén különös helyzet alakult ki: mivel a Tisza Párt csak négy helyen indított polgármesterjelöltet – ők kampány nélkül hoztak össze 9-18 százalék közötti eredményeket –, egyéni képviselőjelölteket pedig egyáltalán nem produkált, így a tizenhárom ellenzéki vezetésű kerületben a „régii”, azaz az országos választáson leértékelt vagy egyenesen megsemmisült ellenzéki pártok maradtak pozícióban. A fideszes vezetésű kerületekben is az eddigi ellenzék maradt az intézményes ellenzék. Ily módon, ha-

bár országosan az ellenzéki erőter és vele együtt a Fidesszel szembeni versengés topográfia teljesen átalakult, a fővárosi kerületekben meg az ország összes többi önkormányzatában is öt évre szóló mandátummal rendelkeznek a drámaian meggyengült ellenzéki pártok.

Ezek ettől kezdve amolyan lebegő, vagy téren és időn kívül rekedt szervezetek, hiszen az országos politikai súlyuk a zéróhoz gravitál – többük esetében azt már el is érte –, de a helyi döntésekhez mégiscsak szükségesek a mandátumaik. A kérdés az, hogy pártjaik megkísérelnek-e a lokális pozíciókból kiindulva valamiféle országos politikai mentőexpedícióba fogni, vagy pedig az önkormányzati képviselők az egyéni túlélés útjait keresve próbálják bebiztosítani saját politikai jövőjüket az újdonság ellenzékéhez közeledni próbálva, netán kizárólag az egzisztenciális megmenekülés áll majd többségük érdeklődésének középpontjában – valamennyire láthatunk példát, s lesz is még ezekből bőven.

Az is tény, hogy az ellenzéki polgármesterek még inkább önálló intézménnyé váltak, akiknek módjuk nyílik arra is, hogy a lokális súlyponti pozíciót betöltve aktívan alakítsák saját településük politikai szerkezetét. Akár úgy, hogy ők maguk közelednek az ellenzék új vezető pártjához, valamiféle kiegyezést, együttműködést, partnerséget, egymás mellett élést keresve a Tiszával, akár úgy, hogy mostantól még több polgármester alakítja meg a saját helyi egyesületét, amely majd a következő választáson lehet a jelölőszervezet, melynek színeiben elindulhat. Vagy megtehetik mindkettőt. Amennyiben ezek a helyi szervezetek létrejönnek, körülöttük rendeződhetnek el a lényegében otthontalanná vált önkormányzati képviselők is, legalábbis ez kínálhat a legtöbbjük számára valamiféle politikai túlélési esélyt.

Ami a fővárosi közgyűlést illeti: itt a Tisza Párt is jelen van, a Fidesszel azonos számban, 10 képviselővel. A főpolgármesterrel együtt a DK-MSZP-Párbeszéd 7 képviselői helyhez jutott. Vitézy Dávid csapatak és a Kutyapártnak egyaránt 3-3 képviselője van. Mindközben – és nem véletlen, hogy a Fidesz így keverte a fővárosi választási paklit – megszűnt a kerületi polgármesterek képviselője a közgyűlésben, csak mutatóban maradtak páran, akik listás helyen is elindultak. A fővárosi közgyűlés tehát immáron nem a kerületi polgármesterek testülete: ahogyan ezt a Fidesz tíz évvel ezelőtt önkényesen bevezette, most ugyanúgy önkényesen kivezette.

Most pedig már formális koalíció sem alakult a főváros működtetésére. Karácsony Gergelynek a saját pártlistájával sem tisztázott egészen a viszonya, de ha számolhat is mind a 7 szavazattal, alkalmi megállapodásokon múlik, van-e azon túl a számára bármi egyéb.

Bármikor megeshet ugyanis, hogy a Tisza, ahogy ez meg is történt, egyszerűen nem vesz részt a közgyűlési munkában, így tiltakozva például az ellen, hogy egy bizottságban elutasítják a fővárosi cégvezetők kinevezésére vonatkozó javaslatsomagjukat, mivel az nyilvánvalóan jogszabályellenes volt több pontjában is. Így viszont jó alkalom mutatkozik arra, hogy a Tisza ismét csak fölmutassa az „óellenzék” és a Fidesz „mutyját”, ami már csak azért is érdekes kombináció, mert Karácsony Gergely főpolgármester, noha közismert a kompromisszumkészsége és hajlékonysága, továbbra is a Fidesz keresztútjében áll, amely a legváltozatosabb módokon igyekszik őt korrupcióval összefüggésbe hozni. Ezt még a kormány látványos ingatlanmutyija, a mini-Dubaj kapcsán is megkísérelték, amelynek keretében a NER szabályszerűen átjászott potom vételáron egy fontos budapesti területet az Egyesült Arab Emírségeknek, hogy ott az a saját kénye-kedvére húzhasson föl ingatlanokat, miközben Budapestnek kidolgozott koncepciója van a szóban forgó terület fejlesztésére – ez len-

ne a Fidesz által hangoztatott Karácsony-féle ingatlanügyi, amely már annyira abszurd vád, hogy nehéz volna fokozni. Fontos megjegyezni azt is, hogy Karácsony csak többszöri újraszámolás és jogi huzavona után, csak nagyon kis különbséggel, 293 szavazattal tudta legyűrni egyetlen talpon maradt ellenfelét, Vitézy Dávidot, akinek a javára az utolsó pillanatban visszaléptették a Fidesz jelöltjét, Szentkirályi Alexandrát.

Ha azt állítjuk, hogy a főváros és azon belül a városvezetés helyzete ingatag, valószínűleg igen finoman fogalmaztunk, s vannak olyan feltételezések, hogy talán már a Tisza is megbánta utólag, hogy listát állított Budapesten – a kényes politikai egyensúly esetleges borítása ugyanolyan politikai kockázatokat rejt magában, mint az, hogy e kényes politikai egyensúly fenntartásával – a város működőképessége biztosítása érdekében – együttműködjenek az ellenzékkel.

Összességében azt valóban nem nehéz fölfejtetni, miért tűnt úgy a Fidesznek, hogy jó ötlet lesz egybevonni a 2024-es EP-választásokat az önkormányzati választásokkal, de azt nehezebb megmondani, bejött-e a terv. Győztek, tehát bejött, mondhatnák, illetve ők ezt is mondják. Mégis, a valószínűbb válasz az, hogy nem, ami rámutat arra is, hogy a politikai szituációk sokasága milyen gyors változásokat képes magával hozni, akár földcsuszamlás-szerűeket is, vagyis van kockázata a választási törvény pillanatnyi érdekekhez igazításának is. Talán ezt ismerte föl Orbán Viktor kormányfő, aki azt mondta tavaly decemberben, hogy idén, a választás előtti évben már nem nyúlnak hozzá a szabályokhoz, mert az nem volna elegáns. A kétharmadot azonban nemcsak a lólábelismerés hiánya jellemzi, hanem az eleganciáé is. Vagyis Orbán Viktort vagy a kőkemény és felismert racionalitás mozgatója – az, hogy nem lehet megmondani most, mi lenne jó a kormánynak és a Fidesznek 2026-ban –, vagy pedig felizzott benne a harci kedv, s akkor kard ki kard, legyen, ahogy lennie kell; ez a mentalitás a kommunikációját egyébként is meghatározza. Persze van egy harmadik megoldás is: az, hogy egyáltalán nem érdekli, mit mondott korábban, s ha kell, akár közvetlenül a választás előtt is a maguk számára kedvezően módosítják az arra vonatkozó szabályokat. Erre a szócsalinkázásra is volt már példa korábban, nem volna tehát meglepetés, ha újra bekövetkezne.

Papp György: Álarc mögött